

J. KABELKA ir J. LEBEDYS

NAUJI DUOMENYS APIE B. VILENTO LITERATŪRINĘ VEIKLĄ

Ligi šiol žinomi tik du stambesni B. Vilento vertimai: „Evangelijos bei epistolos“ ir M. Liuterio „Enchiridionas“, kurio tėra išlikęs antrasis leidimas (1579). Apie kitus originalius jo darbus ar vertimus, išskyrus porą giesmių, išspausdintų M. Mažvydo giesmyne, tikslesnių duomenų neturėta. Yra tik pareikšta V. Falkenhano nuomonė, kad ne visi B. Vilento, kaip ir M. Mažvydo, darbai išlikę¹.

Pasirodo, kad B. Vilentas buvo užsimojęs išversti daug didesnę dalyką, negu „Evangelijos bei epistolos“ ir „Enchiridionas“. Apie tai randame žinių jo žmonos laiške, kuris kadaise buvo saugomas Karaliaučiaus valstybiniame archyve (Staatsarchiv, E. M. 72 f). 1939 m. buvo padaryta laiško fotokopija. Ją gavo J. Kabelka ir išlaikė ligi šiol. Dabar fotokopija perduota Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko v. universiteto Mokslinės bibliotekos Rankraščių skyriui. Laiško originalas šiuo metu turėtų būti Gėtingene (Göttingen, Staatliches Archivlager, E. M. 72 f).

B. Vilento antrosios žmonos Onos laiškas Prūsijos hercogui rašytas ne jos pačios ranka (priešingu atveju tai būtų gale prie parašo pažymėta), bet kito asmens. Tačiau laiško turinys bei stilius leidžia manyti, kad ji diktavo rašančiajam arba bent tiksliai nurodė, ką ir kaip reikėjo išdėstyti. Galimas daiktas, kad laiške kartais kiek perdedama (jo tonas sielvartingas ir itin dievotas), ypač nusakant šeimos padėtį. Bet kad mirus evangelikų-liuteronų kunigui, jo žmonos ir vaikų gyvenimas būdavo labai vargingas ir sunkus, rodo daugelis J. Bertuleičio ir V. Falkenhano paskelbtų archyvinių duomenų ir dokumentų. Ir patys dvasininkai gana sunkiai versdavosi, dažnai turėdavo prašyti pašalpos. B. Vilentas net „Evangelijų bei epistolų“ dedikacijoje hercogui pabrėžė savo skurdą, matyt, tikėdamasis, kad toks viešas nusi-skundimas bus greičiau išklaudytas.

Svarbiausias dalykas laiške — žinia, kad B. Vilentas keletą metų vertė į lietuvių kalbą V. Ditricho (Dietrich) postilę.

Veitas Ditrichas (1506—1549) ilgą laiką buvo M. Liuterio patikėtinis, asmeninis sekretorius (amanuensis), paskui leido jo paskaitas ir pamokslus. Turėjo magistro laipsnį. Trumpą laiką (1533) buvo Vitenberge menų fakulteto dekanas, o

¹ V. Falkenhahn, Der Übersetzer der litauischen Bibel Johannes Bretke und seine Helfer, Königsberg (Pr.) und Berlin, 1941, 192.

paskui kunigas Niurnberge. Visą savo gyvenimą nuo studijų pradžios arti draugavo su F. Melanchtonu, leido ir jo raštus. V. Ditrichas 1546 m. išspausdino dviem tomis savo pamokslus vaikams (Kinderpredigten)². Vėliau sujungė juos į vieną tomą ir pavadino vaikų postile (Kinder Postilla). Tie jo pamokslai (laiške vadinami postile) laikomi vienais iš garsiausių protestantų XVI a. postilių³.

Lietuvių rašytojų tarpe V. Ditricho pamokslai, atrodo, nebuvo labai populiarūs. Jais greičiausiai nesinaudojo Volfenbiutelio postilės autorius. Bent toks įspūdis susidaro iš antraštės, kurioje suminėta 10 panaudotų postilių, bet nefigūruoja V. Ditricho pavardė⁴. Nežinia, ar jais kiek naudojosi J. Bretkūnas, rengdamas savąją postilę, kuri iš dalies buvo kompiliacija („iš žymiausių teologų komentarų“), bet šiaip jis, matyt, labiausiai vertino A. Korviną, nes išvertė jo postilę⁵.

Galimas daiktas, kad B. Vilentas pasirinko V. Ditricho pamokslus dėl jų aiškumo, paprastumo, suprantamumo plačiausiems sluoksniams, turėdamas prieš akis labai menką lietuvių liaudies krikščionybės pažinimą. Jis nespėjo užbaigti darbo. Laiške nurodyta, kad išvertė postilę (skirtą visiems metams) nuo advento iki penktojo sekmadienio po trejybės, vadinasi, nuo bažnytinių metų pradžios (lapkričio mėn. pabaiga ar gruodžio pradžia) iki šeštojo sekmadienio po sekminių (priklausomai nuo velykų jis būna tarp birželio pabaigos – liepos antrosios pusės). Taigi išverstoji dalis apėmė 7–8 mėnesius, maždaug du trečdalius metų su didžiosiomis šventėmis. Apie jos dydį galima spręsti tik lyginant su kitomis postilėmis, kadangi V. Ditricho originalas, rašant šias eilutes, nebuvo prieinamas.

Paprastai postilės skirstomos į dvi dalis: pirmoji apima laiką nuo advento iki velykų, antroji – nuo velykų iki advento. Volfenbiutelio postilėje abi dalys beveik visai lygios, J. Bretkūno – antroji didesnė, bet tekstas iki penktojo sekmadienio po trejybės sudaro per 700 puslapių, žymiai daugiau kaip du trečdalius viso veikalo. Jeigu V. Ditricho postilės sandara panaši į Volfenbiutelio ir J. Bretkūno postilių sandarą, vargu abejotina, kad panašus santykis buvo ir tarp B. Vilento išversto ir likusio teksto⁶.

Laiške nenurodyta vertimo pradžios data. Greičiausiai B. Vilentas ėmėsi šio darbo, išleidęs „Evangelijas bei epistolas“ (1579), prie kurių, kaip pats sakosi dedikacijoje, dirbo beveik 10 metų. Kadangi tais pačiais metais išleido ir pataisytą M. Liu-

² Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche, III verbesserte und vermehrte Auflage, IV, Leipzig, 1898, 653 – 658.

³ Ten pat, XV, Leipzig, 1904, 578.

⁴ W. Gaigalat, Die Wolfenbütteler litauische postillenhandschrift aus dem Jahre 1573, „Mitteilungen der Litauischen litterarischen Gesellschaft“, V, 4.

⁵ V. Falkenhahn, op. cit., 110.

⁶ Iš H. Herfurto licenciato disertacijoje (H. Herrfurth, Veit Dietrichs Predigt, Friedberg (Hessen), 1935) pateikiamų V. Ditricho postilės (1566) citatų atrodo, kad visa postilė apėmė maždaug 700 puslapių, o B. Vilentas išvertė apie 400 puslapių.

terio „Enchiridiono“ vertimą, anksčiausia V. Ditricho postilės vertimo pradžios data galėtų būti 1579 m. pabaiga ar 1580 m. pradžia. Galima spėti, kad B. Vilentas ją vertė 6–7 metus.

O. Vilentienė prašė hercogą įpareigoti sugebančiuosius vertimą užbaigti. Nežinia, ar kas tuo reikalu buvo daroma. B. Vilento įpėdinis J. Bretkūnas tuomet (1587) jau, tur būt, turėjo savosios postilės rankraštį, kurį baigė rengti 1589 m. Jo postilė, pusiau savarankiškai rašyta, kilusi iš pastoracinės praktikos, buvo pritaikyta vietos sąlygoms. Be to, jis jau buvo išvertęs ar vertė A. Korvino postilę, kuri taip ir liko neišleista. Turėjo ir kitų, svarbesnių literatūrinių darbų (biblijos vertimas), intensyviai ruošė spaudai lietuviškas knygas. Tikriausiai jis nenorėjo tęsti B. Vilento darbo, nebūdamas tikras dėl jo išleidimo, tuo labiau, kad tai būtų užkirtę kelią jo paties postilei. Vargu ar kas kitas būtų sutikęs vertimą užbaigti, nes, pradedant B. Vilentu, susidarė tradicija, kad Karaliaučiaus lietuvių kunigas yra svarbiausias lietuviškų knygų rengėjas ir leidėjas. Tačiau tai tik spėjimas.

Šia proga atkreiptinas dėmesys į vieną seniai jau paskelbtą tarėjų raštą hercogui (1592.XI.3) dėl J. Bretkūno biblijos vertimo patikrinimo bei koregavimo⁷. Jame užsimenama apie esamas lietuvių kalba knygas, jų tarpe apie pamokslus (Predigten) ir J. Bretkūno postilę. A. Becenbergeris tuos pamokslus siejo su B. Vilento „Evangelijomis bei epistolomis“. Dabar galima ir kitaip pagalvoti. Ar kartais tie tarėjų rašte minimi pamokslai nebus tik kieno nors užbaigtas ir išleistas V. Ditricho pamokslų vertimas? Šiaip ar taip būtų, jis nėra išlikęs, kaip neišliko dalis J. Bretkūno ir kitų spaudai paruoštų rankraščių, taip pat ir leidinių.

Kadangi B. Vilentas vertė V. Ditricho pamokslus, turėdamas jau nemaža patyrimo bei įgudimo, reiktų manyti, kad šio paskutinio jo darbo vertė kalbiniu bei literatūriniu atžvilgiu buvo ne mažesnė už „Evangelijų bei epistolų“ vertimą, juo labiau, kad dirbo labai atsidėjęs, beveik dieną ir naktį, kaip sakoma žmonos laiške. Toks buvo jo darbo stilius, apie kurį užsimenama ir „Evangelijų bei epistolų“ dedikacijoje. Jis stengėsi padaryti, ką gali, – išversti kiek įmanoma geriau, negailėjo savo pastangų, jėgų ir laiko.

Laiškas viena kita detale papildo ar padeda patikslinti B. Vilento biografiją. Anksčiau jau buvo žinoma, kad jis turėjo gausią šeimą iš pirmosios ir antrosios žmonos, ir spėjama, jog jo sūnus Baltramiejus buvo vyriausias, gimęs 1551 (V. Biržiška). Laiško rašymo metu Baltramiejus turėjo beveik 25 metus. Nors laiškas be datos, bet iš tarėjų rezoliucijos (1587.V.14) atrodo, kad jis rašytas gegužės mėn. pradžioje ar balandžio pabaigoje. Tad išeitų, kad Baltramiejus gimė 1561 m. gale ar 1562 m. pradžioje. Jis su broliu Kasparu 1578 m. stojo Karaliaučiaus universitetan (imatrikuliuo-

⁷ A. Bezenberger, Zur litauischen Litteraturgeschichte, „Mitteilungen der Litauischen Litterarischen Gesellschaft“, III, 1893, 121–129. Plg. V. Falkenhahn, op. cit., 116.

tas 1578.III.17)⁸. O. Vilentienės prašymas posūnį Baltramiejų skirti lietuvių kunigu Karaliaučiuje nebuvo patenkintas. Jis buvo paskirtas kunigu, atrodo, tik po ketverių metų (1591) į Trempus, iš kurių 1594 m. išsikėlė į Kraupišką, buvo iš pareigų atleistas, o paskui vėl gavo vietą Žydkiemyje, kur ir mirė 1605 m.⁹

Iš laiško sužinome, kad už lietuviškų knygų parengimą B. Vilentui buvo padidintas atlyginimas, pridėta apie 450 kg javų (rugių). Jis anksčiau gaudavo 70 markių, o nuo 1563 m. – 90 markių¹⁰.

Ligi šiol nežinoma tiksliai B. Vilento mirties data. Laiškas, be abejo, rašytas praėjus šiek tiek laiko po jo mirties. Greičiausiai jis mirė balandžio mėnesį. 1587 m. gegužės 9 d. jau buvo kviečiamas J. Bretkūnas į Karaliaučių¹¹ ir gegužės mėnesį užėmė B. Vilento vietą¹².

Laiškas rašytas viena ranka keturiuose puslapiuose (ketvirtajame tėra 6 eilutės teksto ir apačioje pažymėta prašytoja). Priešrašai prie laiško rašyti atskirame lape kita ranka (atrodo, dviejų asmenų).

Nors laiško rašysena įgudusios rankos, bet jame maišomos gotiškos ir lotyniškos raidės. Dažnai sunku atskirti, kur parašyta didžioji raidė, kur mažoji (jų vartojimas nenuoseklus), ypač *d*.

Iš fotokopijos tekstas transliteruotas lotyniškėmis raidėmis. Kur abejojama išskaitymo teisingumu, laužtiniuose skliausteliuose pridedamas klaustukas. Braukymai ir taisymai (jų nedaug) aptariami išnašose.

Kadangi laiško tekstas ne kiekvienam ir mokančiam vokiečių kalbą bus lengvai suprantamas, dedamas drauge ir jo lietuviškas vertimas. Versta laikantis, kiek galint, arčiau originalo. Kad būtų aiškiau, įterptas vienas kitas žodis (laužtiniuose skliausteliuose).

B. Vilento žmonos Onos laiškas Prūsijos hercogui

Durchleuchtiger Hochgeborner vnd gnediger furst vnd Herr E f d¹ seyn meyne betrübte wittfrewliche engstliche dienste vnd gebett zu Ieder zeÿt zu vorn. Gnediger Herr E f d haben gehoret von dem vnuersehnlichen, vnd mir leyder Gott erbarms alzu vnzeÿtigen abganges meÿnes Christlichen fromen Mannes Littauschen predigers alhier zu Konigsberg. ach Gott vom himmel was soll Ich mit meÿnen kleÿnen vnerzogenen Kinderleÿn hinterlassenen vnd recht verlassenen Weÿsleÿn anfangen. Von Menschen habe Ich schlechten kleÿnen oder fast keÿnen trost zu gewarten. Doch troste Ich Mich daß der Almechtige hoheste Gott eÿn vater der wittwen vnd weÿsen ist. Vnd das auch Efd die Elenden vnd armen wittwen vnd weÿsen nicht verlassen: Sondern wie eÿn hauser gegen

⁸ G. Erler, Die Matrikel der Albertus-Universität zu Königsberg i. Pr., I, Leipzig, 1910, 65.

⁹ D. H. Arnoldt, Kurzgefaßte Nachrichten von allen... Predigern, Königsberg, 1777, 249, 97, 124.

¹⁰ V. Falkenhahn, op. cit., 59, 89.

¹¹ Ten pat, 86, 431.

¹² D. H. Arnoldt, op. cit., 22.

dieselbigen sich erzeÿgen, wie dan² albereÿt gantz mildiglich vnd veterlich sich gegen mir erzeÿget. Darumb auch der hoheste Efd lieber haben wirdt, den eyne Mutter Iren Son wie Sÿrach am 4 zai- get³. Darumbso komme Ich abermalß mit weÿnen vnd threnen In dieser Supplication vnd bitte durch Gottes Barmhertzigkeÿt Efd wolle meÿner vnd meÿner armen Kinderlen patron erretter vnd beschützer seÿn vnd bleÿben. Den solches nicht alleÿn dem vatter aller wittwen vnd weÿsen wolgefellet vnd zu vergelten verheÿsset: Sondern auch meÿn seliger herr solches nicht alleÿn vmb die Littauische Konigeßbergische Kirche, Sondern auch vmb des gantzes⁴ Landes verdienet, nicht alleÿn mit verrichtung des h.⁵ predigtampts, vnd was dar zu gehoret mit hohen⁶ vnablässigen vleÿs vnd arbeÿt, Sondern auch mit Dolmetschung nützlicher notiger deutschen Bucher in die littauischen sprache. Vnd Er auch etlich Iar vber der geÿstreÿchen Postilla Veit Ditrichs mit hindenansetzung vnd verlierung seÿner gesundheÿt fast tag vnd nach⁷ gearbeÿtet. Die weÿl die arme Littawen Keÿne postilla in Irer sprach haben, vnd gottlob vom aduent biß zum 5 Trinitatis solche postilla mit Dolmetschung gebracht. Welche sawre schwere vnd doch hochnötige arbeÿt Efd Ich wil In vntterthe- nigkeÿt offeriret vnd zugestellet haben, wo es Efd gebietten. Damit der tewre schatz nicht vmbkom- me auch wollend Efd an deren, die der Littauischen sprache recht kündig, den es nicht Idermans ding ist zu dolmetschen vnd sonderlichen die Littawische sprache, was hinderstellig ist zuuerferti- gen, befehlen, welches eÿn recht Gottlich vnd furstlich werck ist. Ferner weÿl meÿn Stiffson Bar- tholomeus der Littawischen sprach erfahren, vnd wie Ich werde berichtet, In dem verledigten Litta- wischen predigtamt wol zu gebrauchen, Ist derowegen an Efd meÿne demuttige vnd vntterthe- nige bitte, das Efd solches zweÿg, das beÿm vatern Meÿnem lieben Manne auff gewachsen, vnd mit trewen erzogen vnd vntterwiesen, dessen Ich vnd die anderen arme weÿslin vns durch Gottes hülfte eÿn wenig trosten mochten, gnediglichen vnd veterlichen⁸ zu solchem ampt, doch wo er tuch- tig⁹ befunden wird, befördern. Ich hoffe das er mit vleÿsigem studieren vnd beten in meÿnes lieben Mannes seÿnes vaters fusstapfen treten wird. Vnd er auch so Iung nicht ist, wie er an zusehen, den er schier 25 Iar alt ist. Es ist ia recht vnd¹⁰ billich vnd Christlich, das meÿn Stiffson allen andern vorgezogen werde. Wie Ich wiederumb Efd dan demüttiglichen bitte, vnd durch Christum vnsern hern flehe, das Efd Mich vnd meÿne arme Weÿslin dißfals vnd der gleÿchen, vnd sonderlichen mit dem Korn, welches 12 scheffel ist das Iar vnd meÿnem Seligen hern für seÿne grosse arbeÿt vnd vnkosten von wegen der Dolmetschung der Euangelien vnd Episteln zugesaget, gnediglich veterlich, vnd trostlich erfrewen wollen. Welches der almechtige hoheste Gott, wie schon berüret, für war Efd bezalen wird, Ich auch mit meÿnen armen weÿslin mit vnablässigen Gebett vnd threnen tag vnd nacht an halten wil, welches gebett nicht vnerhöret bleÿben wird Sÿrach 35.

E f d

Anna hern Bartholomei
 Wilandi seligen arme
 hochbekümmerte wittfraw.

[Prierašai]

Anna des Littauschenn Predigers nachgelassene betrubete [fr]aw¹¹.

R

Abschiedt

Ihr sollen 12 schl Korn gegeb[en]
 werdenn, actu[m] 14. Maÿ ao¹² 87.

Burggraff Marschalch
D¹³ Prantner [?] Warinn
D¹³ Fabricius
Giesle [?]
Canzler

Ist [?] den 13 Maȳ āō¹². 87.

¹ Ewre fürstliche Durchlaucht. ² Po šio žodžio buvo parašyta, atrodo, *ass* (klaidingai pradėtas žodis), bet išbraukta. ³ Pradžioje buvo parašyta *zeyget*, bet paskui pataisyta. ⁴ Paskutinė žodžio raidė ne visai aiški, sulieta; gal pirma buvo parašyta *n*, o paskui pataisyta į *s*? ⁵ heiligen. ⁶ Toliau eina užteptas ar išbrauktas žodis, atrodo, *vnd*. ⁷ Turėtų būti *Nacht*. ⁸ Toliau eina išbrauktas trumpas žodelis ar žodžio pradžia. ⁹ Buvo parašyta *tichtig*, paskui pataisyta. ¹⁰ Šis žodis suteptas ar išbrauktas. ¹¹ Žodis labai suteptas, aiškios tik paskutinės raidės *aw*; greičiausiai buvo parašyta *wittfraw*. ¹² anno. ¹³ Doctor.

Vertimas

Šviesiausias, prakilniausias ir maloningiausias valdove ir pone! Jūsų šviesybei tebus mano sielvartingas, kraupus našlės atsidavimas ir malda visuomet skirti. Maloningiausias pone, jūsų šviesybė girdėjote apie neatgailimą ir, žėlėk dieve, taip netikėtą mirtį mano krikščioniškojo, dievobaimingo vyro, lietuvių kunigo čia, Karaliaučiuje. Ak, dangaus dieve, ką aš darysiu su savo mažais, nepramokytai vaikeliais, paliktais ir visai apleistais našlaitėliais! Iš žmonių tesulauksiu mažos, menkos arba beveik jokios paguodos. Tačiau guodžiuosi tuo, kad visagalis aukščiausias viešpats yra našlių ir našlaičių tėvas ir kad taip pat jūsų šviesybė vargšių bedalių našlių ir našlaičių neapleidžiate, bet jiems esate tartum šeimininkas, kaip kad palankus, didžiai maloningas ir tėviškas man buvote. Todėl ir aukščiausias jūsų šviesybę labiau mylės, negu motina savo sūnų, kaip sako Sirachas 4 per skyrimė¹. Dėl to kreipiuosi aš vėl verkdamas bei raudodamas su šiuo prašymu ir meldžiu dėl dievo meilės jūsų šviesybę, kad būtumėt ir liktumėt mano ir mano vargšų vaikelių globėjas, gelbėtojas ir užtarėjas. Tai ne tik labai patinka visų našlių ir našlaičių tėvui, ir [jis už tai] žada atlyginti, bet to yra nusipelnęs ir mano velionis vyras, [daug padaręs] ne vien Karaliaučiaus lietuvių bažnyčiai, bet ir visam kraštui – ne tik stropiu nenuilstamu triūsu ir atsidėjimu atlikdamas šventas kunigo pareigas ir tai, kas su jomis susiję, bet ir versdamas naudingas [bei] reikalingas vokiškas knygas į lietuvių kalbą. Taip pat jis prie Veito Ditricho išganingos postilės triūsė keletą metų beveik dieną ir naktį, nesigailėdamas sveikatos ir ją prarasdamas, kadangi vargšai lietuviai savo kalba neturi jokios postilės, ir, dėkui dievui, išvertė tą postilę nuo advento iki penkto [sekmadienio po] trejybės. Šį sunkų, vargingą, o tačiau taip reikalingą darbą noriu jūsų šviesybei nuolankiausiai pasiūlyti ir pristatyti ten, kur jūsų šviesybė liepsite, idant brangus lobis nežūtų, taip pat norėdama, [kad] jūsų šviesybė tiems, kurie lietuvių kalbą gerai moka, – nes ne kiekvienas sugeba versti ir ypač [į] lietuvių kalbą, – įsakytų likusią dalį užbaigti. Tai tikrai dieviškas ir valdovo vertas dalykas. Toliau, kadangi mano posūnis Baltramiejus moka lietuvių kalbą ir, kaip man tvirtinama, visai tiktų užimti vakuojančią lietuvių kunigo vietą, todėl jūsų šviesybę nužemintai ir nuolankiai prašau, kad jūsų šviesybė šią atžalą, kuri prie tėvo, mano mielo vyro, išaugo, rūpestingai išauklėta ir išmokyta, malonin-gai ir tėviškai į šią tarnybą, jei pasirodys tinkama, paskirtų. Tai mane ir vargšus našlaitėlius, dievui padedant, kiek paguostų. Aš tikiuosi, kad jis stropiu atsidėjimu ir pamaldumu eis mano mielo vyro, savo tėvo, pėdomis. Be to, jis nėra toks jaunas, kaip atrodo, nes jam jau beveik 25 metai. Todėl visai teisinga ir krikščioniška, kad mano posūniui būtų teikiama pirmenybė prieš visus kitus. Dar jūsų šviesybę nužemintai prašau ir per Kristų, mūsų viešpatį, maldauju, kad jūsų šviesybė mane ir mano vargšus našlaitėlius šiuo atveju ir kitais, maloningai ir tėviškai paguosdama, teiktųsi palinksminti, ypač javais, kurių 12 šefelių² per metus buvo pažadėta mano velioniui vyrui už jo di-

džiulį darbą ir išlaidas, verčiant „Evangelijas bei epistolas“. Už tai visagalis aukščiausias viešpats, kaip jau sakyta, tikrai jūsų šviesybei atlygins. O aš su savo vargšais našlaitėliais dieną ir naktį be paliovos su ašaromis melsiuosi, ir tos maldos neliks neišklaustos (Siracho 35³).

Jūsų šviesybės

Ona, velionio pono Baltramiejaus Vileto
vargšė labai sielvartaujanti našlė.

[Prierašai]

Ona, lietuvių kunigo sielvartaujanti našlė.

R

Sprendimas

Jai turi būti išduota 12 šefelių javų

1587 m. gegužės mėn. 14 d.

Burggrafas Maršalka

Dr. Prantneris (?) Varinas

Dr. Fabricijus

Gyslė (?)

Kancleris

Įvykdyta 1587 m. gegužės mėn. 13 d.⁴

¹ Čia nurodyta biblijos vieta – Ekleziastiko, arba Siracho, knyga 4₁₁. ² Apie 450 kilogramų (žr. V. Falkenhahn, op. cit., 60, 61). ³ Nurodytoje biblijos vietoje (Ekleziastiko, arba Siracho, knyga 35₁₇) pasakyta, kad dievas nepaniekina našlaičio maldos nei dejuojančios našlės. ⁴ Išėitų, kad O. Vilentienė gavo javus dar prieš oficialų tarėjų sprendimą (gavimo data įrašyta, matyt, vėliau kita ranka).

NEUE ANGABEN ÜBER DIE LITERARISCHE TÄTIGKEIT B. WILLENT'S

(Zusammenfassung)

Im Aufsatz wird ein Brief der Witwe Willent's (Urtext in deutscher Sprache und seine litauische Übersetzung) mit Erläuterungen angeführt. Aus dem Briefe stellt sich heraus, dass Willent neben schon bekannten Werken auch die grössere Hälfte der Postilla von Veit Dietrich ins Litauische übersetzt hat.

Der Brief trägt manches zur Ergänzung der Biographie B. Willent's bei.